

Lokaal beleid in tijden van corona: beleidsimpact en postcorona- strategieën

Willem-Jan Velderman MSc. (WJ Velderman Advies en Onderzoek / UT)
Prof. dr. Marcel Boogers (UT)
Shannon Roest MSc. (BMC)

September 2020

UNIVERSITEIT TWENTE.

BMC
YACHT GROUP

1. Inleiding	2
2. Onzekerheid en houvast	2
3. 'First things first'	3
4. Postcorona-strategieën	5
5. Conclusie	9

1. Inleiding

Besturen in tijden van corona. In onze vorige bijdrage op coronapapers.nl zoomden we in op veranderende relaties van wethouders binnen het college en de samenleving als gevolg van de corona-crisismaatregelen. Nu de acute crisisbestrijding langzaam plaatsmaakt voor crisisbeheersing en de lange termijn gevolgen van de coronacrisis voor ondernemingen, onderwijs, sport en cultuur, is het de vraag welke strategieën gemeenten hiervoor ontwikkelen en hoe die door wethouders worden voorbereid. Komen nieuwe beleidsthema's op de politieke agenda en welke zijn dat; krijgen bestaande beleidsthema's andere accenten? En wie zijn de strategische aanjagers van het post-coronatijdperk? In dit artikel beantwoorden we de volgende vraag:

“In welke mate en op welke manier ontwikkelen wethouders strategieën voor de aanpak van de gevolgen van de coronacrisis voor lokale ondernemingen, onderwijs-, sport- en cultuurinstellingen en wat betekent dit voor het reeds bestaande beleid?”

Voor de beantwoording van deze vraag bouwen we voort op de enquête die we in juni en juli 2020 onder wethouders hebben gehouden,¹ daarnaast zijn vraaggesprekken gehouden met een 5-tal gemeentelijke en provinciale beleidsadviseurs en strategen. Tot slot is een verkennende inventarisatie gemaakt van gemeentelijke en (vooral) provinciale beleidsstukken die betrekking hebben op lange termijn beleidsontwikkelingen voor het post-corona tijdperk.

2. Onzekerheid en houvast

Corona zorgt op veel vlakken voor onzekerheid. Er is behoefte aan een strategie voor de langere termijn terwijl de gevolgen van corona voor de korte termijn vaak nog onduidelijk zijn. Veel colleges focussen zich daarom op de korte termijneffecten van de coronacrisis.² Beleidswijzigingen worden doorgevoerd maar wethouders voorzien geen herziening van strategische koersdocumenten als raadsakkoorden, coalitieakkoorden en/of collegeakkoorden. Er lijkt hiermee een strategische leemte in een deel van de gemeenten te ontstaan voor wat betreft de (middel-) lange termijn. Provincies pakken echter een rol als strategische aanjager voor de lange termijn. Aan de hand van praktijkvoorbeelden laten we nu zien hoe dit samenspel tussen gemeente en provincie bij strategische visievorming in z'n werk gaat ten tijde van corona.

---

¹ Roest, Boogers en Velderman, Effecten van de coronacrisis op de rol en positie van wethouders, september 2020

² Binnenlands Bestuur 9 juli 2020: [Impactanalyses bieden houvast in roerige tijden, juli 2020](#)

3. 'First things first'

Terug naar het voorjaar van 2020. Het wordt ons allemaal duidelijk dat corona gevolgen heeft voor de korte en lange termijn. Gemeenten maken, op basis van het bestaande beleid, vooral de balans op voor de korte termijn; wat kan er nu wel of geen doorgang hebben? Waar is extra budget voor benodigd? Wat vinden mijn inwoners en bedrijfsleven? Het aanpassen van het bestaande beleid focust zich met name op de financiële gevolgen. De balansen voor de korte termijn zijn nog niet volledig opgemaakt en de situatie kenmerkt zich door een hoge mate van onzekerheid. Dit maakt dat lokale strategieën voor de aanpak van de lange termijngevolgen vooralsnog weinig zichtbaar zijn.

Dat lijkt ook niets meer dan logisch. Tegelijkertijd zijn *adaptief bestuur* en *complexiteit* populaire stijlen en fenomenen onder bestuurders. Complexe situaties zoals deze zeggen zo veel dat stabiele situaties kortstondig zijn, continue verschuiven en de daarbij behorende samenwerkingspartners anders worden. Als remedie geldt adaptief bestuur; de mogelijkheid snel te kunnen antwoorden op vraagstukken door de juiste randvoorwaarden te bieden.

In de praktijk zien we dan ook dat gemeenten hun projecten en beleidsprogramma's aanpassen aan de veranderde financiële situatie. Inhoudelijk vinden er momenteel nog geen waarneembare ingrijpende beleidswijzigingen plaats. Uit ons eerdere artikel bleek dat wethouders op de beleidsterreinen werk en inkomen en zorg en gezondheid, voornamelijk door de veranderende financiële situatie, de meeste veranderingen voorzien met aan de andere zijde van het spectrum wonen en ruimtelijke ordening waar men weinig tot geen veranderingen verwacht.

De helft van de wethouders geeft in ons vorige artikel aan reeds te zijn gestart met het doorvoeren van beleidswijzigingen maar voorziet geen herziening van het raadsakkoord, het coalitieakkoord en/ of het collegeprogramma. De wijzigingen lijken dus niet zo zeer over de inhoudelijke koers van de lange termijn doelen te gaan maar vooral om het bieden van de juiste randvoorwaarden; de inzet van middelen. Dit lijkt in die zin goed aan te sluiten bij adaptief bestuur. Wat zien we als we inzoomen op wat specifieke gemeentelijke domeinen? Wat zien we in de gemeentelijke organisatie, het sociaal domein en de cultuursector?

Gemeentelijke organisatie

De coronacrisis test als het ware de robuustheid van de gemeentelijke begrotingen: wanneer de begroting voor de crisis al twijfelachtig was, vormt de crisis een laatste zetje om het verschil tussen financieel sterke en financieel zwakke gemeenten zichtbaar te maken³. Veelal zijn het de grote financiële tekorten binnen de jeugdhulpkostenpost die de begroting al voor de coronacrisis instabiel maakten. Door de crisis zijn gemeentelijke inkomsten sterk gedaald en uitgaven flink gestegen met als resultaat dat tientallen gemeenten hebben geleend bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) om salarissen, uitkeringen en subsidies te kunnen betalen⁴. Het gaat hier dus om incidenteel extra geld.

---

³ [Meer gemeenten in het rood, tekorten lopen op, april 2020](#)

⁴ [Bankrekening gemeenten loopt leeg, juni 2020](#)

- Teruglopende inkomsten zijn doorgaans te verklaren door minder parkeerbelasting, toeristenbelasting, inkomsten uit evenementen, grondexploitaties, inkomsten uit de OZB en minder algemene uitkering (trap op trap af principe). Zo verwacht de gemeente Amsterdam voor 2020 € 98 miljoen aan toeristenbelasting en € 75 miljoen aan parkeerbelasting mis te lopen⁵. Vooral gemeenten die bijvoorbeeld sterk afhankelijk zijn van toerisme (bijvoorbeeld op de Waddeneilanden, Zeeland en langs de Hollandse kust) hebben te maken met een grote impact van de coronacrisis.
- Toenemende uitgaven zitten in het sociaal domein (inkomensondersteuning, intensivering jeugdhulp, TOZO), de bedrijfsvoering (ziekteverzuim, investeringen in continuïteit van de organisatie bijvoorbeeld het faciliteren van thuiswerken), meer subsidieverleningen aan instellingen in de cultuur- en sportsector, toenemende kosten van de GGD, meer inzet van BOA's voor handhaving en het kwijtschelden van belastingen.

Gemeenten die voor de crisis al een zwakke financiële positie hadden, worden relatief harder getroffen omdat zij relatief gezien minder mogelijkheden hebben bij te sturen of reserves aan te wenden. Niet iedere gemeente heeft daarmee de mogelijkheden om adaptief te kunnen besturen en de eigen gemeentebegroting te verruimen (bijvoorbeeld Amsterdam⁶ en Groningen⁷), laat staan een noodfonds in te richten waar zowel de gemeente als de samenleving uit kan putten (bijvoorbeeld Dalfsen⁸).

Sociaal domein

Voor de coronacrisis kenden al veel gemeenten financiële tekorten in het sociaal domein, waarbij jeugdhulp als kostenpost het grootste probleem dossier was. Naar verwachting lopen de tekorten door de huidige crisis verder op^{9,10,11}. Behalve voor de jeugdhulp, zullen de kosten voor de Participatiewet flink stijgen. Gemeenten zullen meer moeten investeren om de groeiende groep werklozen weer aan werk te helpen. Opvallend is dat gemeenten het lokale bedrijfsleven actief steunen door bijvoorbeeld “koop lokaal” campagnes om de inwoners te stimuleren lokaal hun producten in te kopen¹². Tot slot is in het sociaal domein heel sterk merkbaar dat men zich voornamelijk richt op de korte termijn en de vele noodmaatregelen die nu uitgevoerd moeten worden om bijvoorbeeld continuïteit van zorg te kunnen bieden^{13,14}. Uit ons onderzoek onder wethouders blijkt dat zij, ingegeven door de nieuwe financiële situatie, de meeste veranderingen voorzien op de beleidsterreinen Werk en Inkomen en Zorg en Gezondheid¹⁵.

⁵ [Corona kost Amsterdam miljoenen, juni 2020](#)

⁶ [Voorjaarsbrief Gemeente Amsterdam, juni 2020](#)

⁷ [Gemeente Groningen reserveert 2,7 miljoen uit saldo jaarrekening voor buffer corona, mei 2020](#)

⁸ [Instelling bestemmingsreserve gemeente Dalfsen noodfonds coronamaatregelen, mei 2020](#)

⁹ [Gemeenten in financiële problemen door coronacrisis, mei 2020](#)

¹⁰ [Ruim honderd gemeenten steunen noodkreet financiën, juni 2020](#)

¹¹ [Brandbrief jeugdbranches aan Tweede Kamer, juni 2020](#)

¹² [Roep om 'koop lokaal' wordt harder in coronatijd, april 2020](#)

¹³ [Afspraken met Rijk over continuïteit financiering sociaal domein, maart 2020](#)

¹⁴ [Twente maakt zich gezamenlijk hard voor zorgcontinuïteit en financiering, april 2020](#)

¹⁵ Effecten van de coronacrisis op de rol en positie van wethouders, september 2020

Cultuur

Binnen de cultuursector wordt met dank gebruik gemaakt van de verschillende steunmaatregelen die zijn geïntroduceerd. Zo maakt men in de sector gebruik van de generieke rijksmaatregelen (NOW, TOGS, TOZO, BBZ en BMKB¹⁶) en ook van coulancemaatregelen die vooruitbetaling van subsidies en bijdragen, uitstel van belastingbetaling en het verlagen van prestatie-eisen mogelijk maakt. Naast alle tegemoetkomingen is het duidelijk merkbaar dat de gemeenten nieuwe projecten uitstellen of afgelasten. Daarmee wordt er doorgaans op de korte termijn gehandeld en kijken gemeenten vooral naar de provincie en het Rijk als richtinggevende organen.

Heroriëntatie korte en middellange termijn

Wethouders verwachten dat de coronacrisis hen dwingt bestaande beleidsprogramma's aan te passen. De kunst voor gemeenten daarbij is om niet te gaan sturen op korte termijn bezuinigingen om financieel rond te komen. In praktische zin worden reeds geplande projecten uitgesteld en naar de Rijksoverheid gekeken voor extra incidentele middelen. Een lobby van gemeenten bij het Rijk voor extra ondersteuningsmaatregelen lijkt succesvol. Gemeenten krijgen een compensatie voor inkomstenderving, lokale culturele voorzieningen, lokale vrijwilligersorganisaties, buurt- en dorpshuizen, SW-bedrijven en toezicht en handhaving¹⁷. De heroriëntatie op het aanpassen van de randvoorwaarden van bestaand beleid door een veranderde situatie roept ook een andere vraag op; geeft de veranderde situatie ook aanleiding voor nieuw beleid? Een postcorona-strategie voor de lange termijn?

4. Postcorona-strategieën

Gemeenten passen hun strategie voor de komende 1,5 jaar zo goed als het kan aan om bestaande doelen te halen. Deze vernieuwingen bevinden zich nog in de ideefase en worden voorzien op de domeinen economie, werk en inkomen en zorg en gezondheid. Op de domeinen ruimtelijke ordening en duurzaamheid worden overigens de minste wijzigingen verwacht. Een van de uitgangspunten bij strategievorming lijkt domein- en portefeuille overschrijdend-denken te zijn¹⁸. In een derde van de gevallen worden hiervoor toekomstscenario's ontwikkeld, in lijn met de door de VNG opgezette kennissessies¹⁹. Bij een crisis veronderstellen we een impact op een langere termijn. Dit roept voor gemeenten vragen op hoe lokale en regionale opgaven er in de toekomst überhaupt uitzien, laat staan wat voor een aanpak dit vraagt. Wie durft er verder te kijken dan de korte termijn om zo een perspectief te of vergezicht te kunnen schetsen? Eerder beschreven we al dat gemeenten de impact van corona op beleidsdoelen monitoren. Provincies monitoren dit evenzeer en lijken zich in grotere mate bezig te houden met het ontwikkelen van strategieën voor de aanpak van lange termijn gevolgen van de coronacrisis. Gemeenten en provincies werken op thema's direct of in het verlengde met elkaar samen, zoals regionale economie (arbeidsmarkt en detailhandel), recreatie en toerisme, cultuur en in enkele gevallen het

---

¹⁶ Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW), Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS), Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO), Bijstand voor zelfstandigen (BBZ) en Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)

¹⁷ [Kamerbrief Steun- en herstellpakket, augustus 2020](#)

¹⁸ Effecten van de coronacrisis op de rol en positie van wethouders, september 2020

¹⁹ [VNG Dialoog in coronatijd, juni 2020](#)

sociaal domein. Provincies vullen bij het ontwikkelen van postcorona-strategieën gemeenten in dit opzicht dus aan. Hoe ziet dit samenspel er dan uit?

Stimuleringsregelen

Provincies en gemeenten zien dat (horeca)ondernemers en culturele instellingen niet alleen financieel geholpen moeten worden via rijks- en specifieke lokale regelingen maar ook gestimuleerd moeten worden om nieuwe businessmodellen te ontwikkelen of zich om te scholen om zo financieel weer zelfredzaam te worden. Sprekende voorbeelden zijn de Provincie Overijssel²⁰²¹, de regionaal-economische samenwerking in Noord-Brabant²²²³, de Noordelijke overheden²⁴ en gemeente Groningen²⁵.

Ook voor de samenwerking tussen provincie en gemeenten kan aanpassing van het bestaand beleid nodig zijn. Zo was de provincie Drenthe van plan jaarlijks tussen de 3 en 4 miljoen euro beschikbaar te stellen voor een sociale agenda: een samenwerking met gemeenten, voornamelijk in het sociaal domein (een domein waar provincies doorgaans minder actief zijn). Als gevolg van corona kiezen de provincie en de gemeente ervoor de gezamenlijke agenda minder strak te omlijnen dan beoogd en ruimte te bieden voor beleid om het voorzieningenniveau in Drenthe in stand te houden²⁶. Op soortgelijke wijze zien we ook de provincie Overijssel die haar cultuurbeleid wil aanpassen om perspectief te kunnen bieden voor herstel op lange termijn²⁷.

Hoewel de impact van corona ook door provincies gemonitord wordt²⁸ zijn er nog weinig strategische letters op papier waarneembaar. Enkele provincies stelden echter al wel geld beschikbaar voor nood- en herstelregelingen, onderzoeksvragen werden geformuleerd, analyses uitgevoerd en daarmee een uitgestoken hand geboden naar gemeenten, veiligheids- en zorgpartners. Voor de korte en middellange termijn stellen provincies geld beschikbaar door middel van verschillende concrete regelingen met randvoorwaarden. Deze regelingen verschillen per provincie in doelgroepen, doelen en voorwaarden. Een doel kan bijvoorbeeld het bieden van financiële overbrugging²⁹ zijn of het mogelijk maken van aanpassingen aan de nieuwe 1,5 meter samenleving³⁰. Andere voorbeelden zijn soepelere houdingen in reguliere processen³¹.

---

²⁰ [Subsidie financieringsvouchers MKB-ondernemingen coronacrisis 2020](#)

²¹ De stadsbeweging (nauwe samenwerking van Provincie Overijssel, gemeenten en centrummanagement). De provincie staat met alle centrummanagers in contact voor het sluiten van crisisarrangementen in plaats van centrumarrangementen. Doordat het contact al goed was, kon men snel deze arrangementen afsluiten. Dit zijn pakketten met maatregelen voor vitale binnensteden. Het netwerk biedt veel ruimte voor kennisuitwisseling wat gretig aftrek bij elkaar vindt. De focus is erg op de korte termijn en biedt aanleiding het voeren van het gesprek over de lange termijn.

²² [Lancering online leeromgeving 'Brabant Leert', april 2020](#)

²³ [Eerste Brabantse economische maatregelen coronacrisis, maart 2020](#)

²⁴ [Vijf noordelijke innovaties in strijd tegen corona ontvangen subsidie, juni 2020](#)

²⁵ [Ondersteuning voor ondernemers tijdens de coronacrisis, juli 2020](#)

²⁶ [Sociale agenda Drenthe 2020-2023, april 2020](#)

²⁷ [Provincie Overijssel en culturele sector nemen samen regie in coronatijd, mei 2020](#)

²⁸ [Gelderse impactmonitor, Coronamonitor Noord-Holland, Brabantse impactmonitor, Impactmonitor Limburg, Coronamonitor Zeeland](#)

²⁹ [COVID-19 subsidies Provincie Gelderland](#)

³⁰ [Anderhalvemeterregeling Provincie Groningen, juli 2020](#)

³¹ [Economische maatregelen Provincie Noord-Holland](#)

Vergezichten; eerst toezeggen of eerst ontdekken?

Voor de lange termijn spreken provincies bereidheid en soms zelfs al financiële steun uit om te participeren in herstelplannen. Hierbij kan het dus ook gaan om regionale opgaven die mede samenhangen met lokaal beleid van gemeenten. Zo bepleitte provincie Gelderland haar strategische rol in een ingezonden stuk in Binnenlands Bestuur: “Onze rol komt nu: door de crisis heen kijken naar de toekomst, die van over een paar maanden en over een paar jaar. De fase van de overbrugging van crisis naar herstel; en de fase van herstel zelf”³². Hierbij wil de provincie 50 miljoen inzetten, hoe precies is nog onduidelijk. De provincie Groningen liet de impact op de Groningse economie onderzoeken en een advies opstellen aangaande beleidsimplicaties in samenwerking met gemeenten³³. De provincie wil door 11,5 miljoen beschikbaar te stellen en samenwerking zich inzetten voor de langere termijn voor het versterken van de vrijetijdsector en culturele instellingen³⁴.

Provincies als Zuid-Holland, Overijssel³⁵, Zeeland en Limburg pakken dit iets anders aan, zij leggen niet direct geld op tafel voor lange termijn maatregelen. Zij onderzoeken eerst verder. De provincie Limburg heeft een Brede Economisch Sociale Taskforce (BEST) ingesteld om te kunnen bijdragen aan herstellende bewegingen in het post-coronatijdperk. De taskforce is op 1 juli 2020 ingesteld en moet uiterlijk 1 oktober advies uitbrengen³⁶. “Dit advies bestaat uit een perspectief op de toekomst voor de Limburgse samenleving en een advies aan het college van GS: hoe verder na de coronacrisis? De leden van de taskforce zijn gekozen op grond van hun expertise en hun onafhankelijke manier van denken. Het gaat hierbij om achtergronden in kennisinstellingen, economie en arbeidsmarkt en gezondheidszorg³⁷. Dit gebeurde mede op verzoek van brancheorganisaties die vonden dat de provincie Limburg te weinig regie voerde op de regionale strategie³⁸. Zeeland werkt op nagenoeg dezelfde wijze. De Economic Board Zeeland is betrokken om te adviseren over lange termijn maatregelen³⁹. De provincie Zuid-Holland heeft een dergelijke faciliterende insteek. Op thema’s zijn kortetermijnmaatregelen getroffen in samenwerking met o.a. gemeenten. De provincie helpt hierbij “vraaggericht en heeft continu contact met partners, bedrijven en andere overheden om de behoefte voor hulp vanwege de coronamaatregelen in beeld te brengen”⁴⁰. Provincie Noord-Holland heeft voor de korte termijn én lange termijn geld beschikbaar gesteld; 110 miljoen euro. Voor de korte termijn (10 miljoen) hebben de maatregelen al vorm gekregen, voor de lange termijn (100 miljoen) is meer onderzoek nodig. De provincie staat hierover in actief contact met de vertegenwoordigende bestuurlijke regio’s. Gemeenten kunnen participeren wanneer het voor hen uitkomt in de ontstane trajecten om de verschillende scenario’s voor de provinciale economie te schetsen. “Het gaat hierbij niet alleen om hulp op de korte termijn. De gevolgen van deze crisis zullen ook op de lange termijn voelbaar zijn voor Noord-Holland. Onze ondersteuning is nodig om de schade te helpen herstellen na deze crisis. Ons uitgangspunt daarbij is dat we doen wat moet en wat kan binnen onze mogelijkheden. Daarbij werken we in aanvulling op en in lijn met het Rijk, en werken we waar het kan en moet nauw samen met andere provincies en de Noord-Hollandse

³² [Provincie Gelderland: Onze rol komt nu, mei 2020](#)

³³ [Impact coronacrisis op de economie van de provincie Groningen, mei 2020](#)

³⁴ [Provincie pakt gevolgen corona aan: 11,5 miljoen beschikbaar, juni 2020](#)

³⁵ [Statenvoorstel Overijsselse aanpak coronacrisis, juni 2020](#)

³⁶ [Limburg na corona](#)

³⁷ [Provinciale coronamaatregelen Limburg](#)

³⁸ [Branche-organisaties pleiten voor taskforce, maart 2020](#)

³⁹ IPO Overzicht maatregelen per thema en per provincie

⁴⁰ [Provincie Zuid-Holland pakt coronacrisis vraaggericht aan, april 2020](#)

gemeenten”⁴¹. Een provincie als Groningen kiest deze onderzoekende insteek vooral voor de korte termijn terwijl men ook al geld beschikbaar heeft gesteld voor de lange termijn. “Er wordt uit de geledingen van de in het Akkoord van Groningen deelnemende partners (provincie, gemeente Groningen en kennis- en onderwijsinstellingen) een kernteam geformeerd om integraal in kaart te brengen waar de regio Groningen op korte en middellange termijn mee te kampen krijgt. Het belangrijkste vraagstuk is hoe de samenleving weer op te starten met inachtneming van de regels”⁴².

Gezamenlijke aanpakken

Wat opvalt is dat de provincies die eerst onderzoeken en daarna een strategie inclusief randvoorwaarden samenstellen, dit op gelijkwaardige basis doen en in samenhang met vertegenwoordigende actoren uit de domeinen. De kennispartners lijken in ieder geval goed vertegenwoordigd in de speciaal ingestelde adviesorganen.

Gemeenten kunnen deze lijn uiteraard ook kiezen maar dit is minder zichtbaar. Van de door ons ondervraagde wethouders die zich oriënteren op nieuw beleid (ongeveer de helft) geeft 80% aan maatschappelijke partners te betrekken. In 67% van de gevallen worden inwoners betrokken en bij 41% wordt nieuw beleid met regiogemeenten ontwikkeld. In slechts 17% van de gevallen hebben gemeentefracties én maatschappelijke organisaties hier zelf actief een rol in aangenomen⁴³. De gemeente Enschede lijkt in al deze categorieën te vallen. Zo heeft gemeenteraad van Enschede een motie aangenomen om een corona-fonds in te stellen⁴⁴. Dit fonds moet duurzaam bijdragen aan het oplossen van de gevolgen van corona. Op korte termijn is het doel de kracht van de samenleving te versterken, voor de lange termijn wil men slim economisch investeren om de stad aantrekkelijker te maken en houden. De wetenschappelijke board van de gemeente is om een advies gevraagd⁴⁵ en stadsgesprekken vinden plaats over het postcoronatijdperk georganiseerd door de samenleving zelf, o.a. via interactieve videostreams van democratiefestival D’RAN⁴⁶. Een andere vorm om als gemeente direct te weten te komen hoe inwoners en ondernemers denken over de gevolgen van de coronacrisis is een meer traditioneel stadspanel, zoals de gemeente Assen daar gebruik van maakte⁴⁷.

---

⁴¹ Provincie Noord-Holland, Actualiteitenoverzicht nr. 2 GS

⁴² IPO Overzicht maatregelen per thema en per provincie

⁴³ Effecten van de coronacrisis op de rol en positie van wethouders, september 2020

⁴⁴ Motie investeren in duurzame wederopbloei

⁴⁵ [De coronacrisis en de koers van de stad Enschede: Reflectie van de Wetenschappelijke Board gemeente Enschede, juni 2020](#)

⁴⁶ [Democratiefestival D’RAN](#)

⁴⁷ [Stadspanel denkt na over gevolgen van coronacrisis voor Assenaren, mei 2020](#)

5. Conclusie

In dit artikel stonden we stil bij de impact van de coronacrisis op lokaal beleid en welke korte en lange termijn strategieën wethouders ontwikkelen voor de aanpak van de gevolgen van de coronacrisis op lokale beleidsterreinen. Dit hebben we gedaan aan de hand van verschillende voorbeelden uit het land waardoor we onze onderzoeksvraag kunnen beantwoorden:

‘In welke mate en op welke manier ontwikkelen wethouders strategieën voor de aanpak van de gevolgen van de coronacrisis voor lokale ondernemingen, onderwijs-, sport- en cultuurinstellingen en wat betekent dit voor het reeds bestaande beleid?’

Voor de korte termijn zien we dat wethouders actief strategieën ontwikkelen voor de aanpak van de gevolgen van de coronacrisis voor lokale ondernemingen, onderwijs-, sport- en cultuurinstellingen. Wethouders passen hun beleid niet zo zeer aan op de inhoud van de strategische koers maar op de gestelde randvoorwaarden, voornamelijk financieel gedreven of door te temporiseren. De focus ligt op ‘terug naar normaal’ en dus op het halen van bestaande beleidsdoelen maar dan met aangepaste middelen. Op gedeelde beleidsterreinen van gemeenten en provincies zien we dat zowel gemeenten als provincies ook nieuwe regelingen opzetten om in het hier en nu maatschappelijke partners, ondernemers en inwoners te ondersteunen om zich aan te passen aan de omstandigheden en daarmee zo goed als mogelijk ‘normaal’ mee te kunnen doen.

De vraag is of er sprake is van een nieuw normaal door de veranderde omstandigheden die nog niet als stabiel zijn te kenmerken. We mogen dus wel spreken van een daadwerkelijke complexe situatie waar onze lokale bestuurders mee te dealen hebben. Voor de (middel-) lange termijn zien we dat de helft van de wethouders bezig is nieuw beleid te ontwikkelen gegeven een nieuwe situatie. Als dit gebeurt is dit veelal door middel van actief overleg met maatschappelijke partners. Tegelijkertijd zien we dat provincies een actievere rol pakken voor het ontwikkelen van postcorona strategieën op gedeelde beleidsterreinen van gemeenten en provincies. In die zin zijn wethouders passiever bezig met het ontwikkelen van strategieën voor de aanpak van de gevolgen van de coronacrisis. De urgente lokale situatie in het hier en nu vraagt veel en de lange termijn kent veel onzekerheid. Voor wethouders een lastige situatie, ook in de wetenschap dat ze op de komende 1,5 jaar kunnen worden afgerekend.

Provincies pakken daarmee dus een actievere rol voor het ontwikkelen van lange termijn strategieën gegeven de veranderde niet stabiele omstandigheden. Zij analyseren de impact op regionale schaal, zien samenhang, coördineren, starten onderzoek en advisering in scenario’s en stellen geld beschikbaar. Provincies staan hierover in contact met een brede achterban of organiseren vertegenwoordiging om in samenhang aanknopingspunten te vinden voor een vergezicht wat ‘postcorona’ heet. Voor zo ver nu al bekend lijkt hier de focus te liggen op het aanpassen van middelen en gedrag van onze samenleving naar de nieuwe omstandigheden (zelfredzaamheid stimuleren door aanpassen en nieuwe businessmodellen). Waar gemeenten zich richten op de zeer urgente beleidsuitdagingen en het zo goed mogelijk teruggaan naar normaal, jagen provincies de strategie aan van het lokale en regionale post-coronatijdperk; ‘geeft een post-coronatijdperk aanleiding voor nieuw beleid?’. In september en oktober zullen provincies de eerste inhoudelijke adviezen en voorstellen al onder ogen zien. Een serieuze opmaat naar postcorona strategieën.

Interessant om te volgen in de dynamiek van gemeenten en provincies is of er op basis van netwerk governance een nieuwe dimensie in de onderlinge samenwerking ontstaat? Niet alleen weten gemeenten en provincies midden in de maatschappij te werken, ook in onderlinge samenhang werken zij als medeoverheden in verschillende mate samen bij de aanpak van de gevolgen de coronacrisis.

Beleidsimpact	Gemeenten	Provincies
Korte termijn	Aanpassen en vernieuwen	Aanpassen en vernieuwen
Lange termijn	Initiatieffase	Verkenningfase